

EL NOM DE BOCAIRENT

EL COSTUM COM A LLEI

Que avui 29 de Juny de 1981, quan fa exactament 274 anys del Decret de Nova Planta en el que s'ens prohibia utilitzar oficialment la nostra llengua continue la gent en la seua parla diària anomenat a seu poble BOCAIRENT, i que igualment així l'anomenem els pobles de la comarca i tots els altres que mantenen com a llengua col·loquial el valencià es que sense dubte una prova concloent de quin es el veritable nom de BOCAIRENT.

I si com diuen els fonaments del Dret, el Costum fa llei, deuria sobrar aquesta constatació per retornar, oficialment s'enten, el nom a aquest poble.

SOBRE LA DOCUMENTACIÓ I BIBLIOGRAFIA.

No es ni molt menys exhaustiva la referència que a continuació es fa i que es basa principalment en la documentació encontrada a l'Arxiu Municipal de Bocairent, d'on es podrien traure moltes més dades si ja per fi es catalogara i s'ordenara, en els escrits de l'historiador local En Francesc Vañó Silvestre i les darreres edicions que sobre el País Valencià es poden trobar a les llibreries.

En general s'utilitza a l'estudi un ordre de dates, conseguint d'aquesta mena demostrar que des d'el temps de Jaume I fins alguns anys després del Decret de Nova Planta tots els documents Oficials, tant de la Cort, com de l'Ajuntament, igual que els de l'Església i dels particulars (Recs d'aigua, Cofradies, Convents, etc.), utilitzaven únicament una llengua, la seva, el valencià i per tant en tots els llocs, Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu del Regne de València, Arxiu Municipal i Arxiu Parroquial, consta sempre, milers de vegades repetit el nom de Bocairent.

SOBRE EL MANTENIMENT DEL VALENCIÀ

Cal apuntar que als llibres de l'Arxiu Municipal es deixa d'utilitzar el valencià i per tant comença a apareixer el nom de Bocairent, als cinc o sis anys del Decret, es a dir pel 1712, mentre que els llibres Parroquial continuen fins molts mes tar escrivint en nostra llengua. Així al llibre "Administració de Angela Navarro i administració de Juan Bellmont" es pot llegir que "En 1 de febrero de 1722 portaren la Ymage del Sr. Sen Blai de la ciutat de Valencia..." I això ocorria 15 anys després del Decret.

Però, més curios encara es que al "Llibre de Deliberacions" de la parròquia hi haja un acta de 1778 en la que es pot llegir, "En 24 de març de 1778. M. Joseph Silvestre, Pbo. Vicerector, ab llicencia del Ilm. Señor Arzobispo dada a 11 de dit mes de febrer beny solemnement el cementeri construït novament junt a la hermita de Sta. Agueda, asistí procesionalment tot lo Rt. Clero, la Ytle. Villa y molts que acompanyaren la processó", el que demostra que encara que amb paraules catellanitzades se mantenia l'idioma setanta anys després de la Desfeta d'Almansa.

LES FORMES D'ESCRIURE BOCAIRENT

Al llarg de l'estudi apareix el nom de BOCHAYREN, amb "ch" i "y", BOCAYREN, les dues al Llibre del Repartiment. BECAYRENT, amb "t" final però canviant la "o" per "e". VOCAYRENT amb un llibre de la Parroquia. Però la forma mes encontrada es BOCAYRENT amb "y" i "nt" final, encara que l'evolució de l'idioma i la tradició mantenguda fins avui es la d'escriure BOCAIRENT i així apareix el poble en obres de la importància del Diccionari Català, Valencià, Balear de Alcover, Moll i S. Guarnier o la Geografia Genarl. del Reino de Valencia de C. Sarthou y Carreres o la Geografia de les terres valencianes de A. López Gómez o l'opuscle TOPONIMIA editat pel Consell del País Valencià.

UNA EXPLICACIÓ AL NOM DE BOCAIRENT

Encara que aquest no és el propòsit de l'estudi per la seva relació directa, parlarem una mica d'on pot derivar etimològicament el nom de Bocairent.

Filòlegs com Joan Coromines o Antoni. Alcover indiquen que les poblacions del País Valencià que acaben en "ent", foren nom de propietat o villa romana. Aquest podia esser el cas de BOCAIRENT

D'altra banda el Diccionari Alcover - Moll nomena el parlar de Bocairent la "Geografia General del Reino de Valencia" de Sarthou, Carreres, ja que el vol. II, pàgina 604 diu que durant la dominació sarràina la població s'anomenava Bekiren.

Però, també ens diu l'Alcover - Moll, que Menedez Pidal a la seva obra Toponímia, pag. 125, diu que Bocairent deu venir d'un nom personal llatí, BUCCARIU més el sufix ènu.

LA DESVALENCIANITZACIÓ

Després, prou més tard, vindria, com diu Emili Beut Berebguer a la revista Generalitat i al seu article "Mes consideracions sobre la toponímia, la castellanització o utilitzant les seves paraules la "desvalencianització", que començaren els organismes de la Corona de Castella una vegada publicat el Decret de Nova Planta i abolits els Furs de València.

Aquesta "desvalencianització" no correspongué ni, molt menys a criteris científics, filològicament parlant, sinó be a simples comoditats per a la forma de parlar castellana i així com la "x" és una lletra difícil per als castellans, transformaren Xàtiva en Jativa (Primer en S. Felipe, però aquesta és un altra història), Xirivella en Chirivella, Betxí en Bechí. I de la mateixa forma com em sò "nt" final no era còmode per a ells, decidiren que acabaren tots en "ente". I així BOCAIRENT es convertí en Bocairente.

I a tot açó els canvis es feren sense tenir en compte que els topònims no es deuen traduir i sense saber el que traduirien puix s'apliquen regles generals i no estudis de cada topònim i de la seva genealogia.

A la fi i al cap el que queda clar és que si castellanitzat el nom és Bocairente, abans seria BOCAIRENT, tal com es manté a la parla diària.

ELS IDIOMES AL LLARG DE L'ESTUDI

Cal fer notar que si la majoria dels documents aportats estan escrits en valencià ja que aquesta es la llengua oficial del Regne de València, també troben el nom de BOCAIRENT en papers escrits en llatí com alguns del regnat de Jaume I, o el "NUME 43 IESUCRISTI" que parla d'un pleit amb Alfafara i pot datar del segle XVI.

També apuntar que hi han títols de llibres dels Arxius que estan en Castellà però, dintre les seves actes u documents esta en valencià i d'altres que escrits totalment en castellà, com es el "Libro de las Profesiones" de les Agustines, respeten els topònims escriuen BOCAIRENT.

D'altra banda destacar que molts anys després del Decret de Nova Planta, personatges de la categoria de Vicià, Cavanilles o Sarthou i Carreres, escriptors tots ells en castellà mantenen a les seves obres el nom BOCAIRENT.

DOCUMENTS PROVATORIS

1 EL LLIBRE DEL REPARTIMENT

Encara que es segur que existiran pergamins que vindrien al cas de l'Arxiu Municipal, el fet d'estar per ordenar i sobre tot per traduir, ja que la majoria són escrits en llatí força difícils, ens porta a donar per més antic el document que representa el LLIBRE DEL REPARTIMENT del Rei En Jaume I el Conqueridor.

Es pot acudir a qualssevol de les tres edicions conegudes.

a - LLIBRE DEL REPARTIMENT, ed. Vicent Garcia Editors (València 1979), en facsimil i modernitzada.

Ca cercar al Registre Segon del Rei Jaume I. Llibre II.

Al folio 4 V. asientos, 1867, 1868 y 1869. Pág. 169.

Al folio 5 V. els, 1885, 1886, 1888. Pág. 170 y 171.

Al folio 38 V. els 2.303 y 2.304 en la página 206.

Es clar que per tractar-se d'edició facsimil coincideixen les pàgines i asientos amb els del llibre custodiat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó en Barcelona.

b - LLIBRE DEL REPARTIMENT. Colección de documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón, publicado por Real Orden por su Cronista D. Próspero Bofarull y Mascaró. Barcelona 1856.

A aquesta edició hi ha que veure el Tomo XI. i les pàgines 333, 335.

c - LLIBRE DEL REPARTIMENT. Edició Fotocopiada. València, 1939 Prologo de J. Ribera i Tarragó.

Coïncideix la situació amb la de Vicent Garcia Editors.

Estem pel 1240 i troben que els escriptors del Rei En Jaume, que no i serien precisament uns erudits, nomenen indistintament BOCHAYRENT i BOCAYREN.

2 ELS ESCRITS DE FR. AGUSTIN ARQUES

Al llibre manuscrit NOTICIAS VARIAS DE LA VILLA DE COCENTAINA, que conserva la Parroquia de Sta. María de la dita ciutat, escrit per Fr. Agustín Arqués, Mercedari, es transcriu un document del Rei En Jaume que comença així.

"Pridie nonas februarii. Hoc traslatu bene et fideliter sumptum a quadam littera Dni. Regis in papyro scriptum ejus sigillo minori in dorso impresso, cujus series sic habetur.

Jacobus Dei gra. Rex Aragón, Majorc Valentie, Comes Barchinone et Urgelli et Dominus Montispeulani. Fidelibus suis universis hominibus Albayda, et de Luchen, de BOCAYREN, de Cocentaja...

3 ALTRES DOCUMENTS SOBRE JAUME I

Al Catàleg de Documentos del Antiguo Reino de Valencia; Jaime I editat a Madrid per Jesús Ernesto Martínez Ferrando en 1934 es pot comprovar que son molts els documents d'aquesta època en els que apareix BOCAIRENT.

Doc. 37; Parla de la donació a Pedro Baster de les propietats de Pedro Boraiz en BOCAIRENT

Doc 39 Establiment d'un molí a Bocayrent.

Doc. 44 Aprovació de comptes sobre redits de Castells i Villes de Alcoi, Agres, Bocayrent i Relieu.

Doc. 1.010: Reclamació de Ponce Ferrer sobre venda fraudulenta a BOCAIRENT.

Doc. 1.143 i 1.426: Reconeixement d'Honors i Exaccions a D. Pedro Ferrando per a no pagar "decima" i franquicia de pagar.

4 UNES NOTES DEL P. LLUIS FULLANA

En "HISTORIA DE LA VILLA Y CONDADO DE COCENTAINA", del P. Luis Fullana Mira, O.F.M., editat en València en 1920 es parla de contribucions pagades en temps de Jaume I, i diu a la pàgina 43:

"Xativa VII milia s., Albayda MCC soldos. Cocentayna Dc s. BOCAIRENT D s. Gandia III milia s. Ontinyent cum..."

En altre parraf: "Anno Domini M. CC. LX kal... Xativa (il. legible). Ontinyent cum alcaeris suis II milia soldos. Gandia III milia soldos. Cocentaina M soldos. BOCAIRENT DCC soldos..."

A les pàgines 75 i 76 al parlar de Pere III el Gran, diu que en 1.281 va voler reformar els Furs i convocà als Síndics de València. Aquesta Ordre donada en Alzira el 18 de Maig de 1.281 cridava als Síndics de: "València, Xàtiva, Ontinyent, BOCAIRENT, Llíria..."

5 EL REINAT DE PERE III D' ARAGO

Al "CATALOGO DE DOCUMENTOS DEL ANTIGUO REINO DE VALENCIA" editat per Jesus Ernesto Martínez Ferrando en Madrid 1934, comprovem que al Arxiu de la corona d'Aragó i amb relació al reinat de Pere III apareix BOCAIRENT als següents documents: El 25, 38, 90, 258, 280, 581, 593, 836, 973, 1.328, 1511, 1521, 1899, 1904, i 2039.

6 EL REGNAT D'ALFONS III D'ARAGO

Als "DOCUMENTOS DEL REINADO DE ALFONSO III DE ARAGON, RELATIVOS AL ANTIGUO REINO DE VALENCIA", editat per Rafael Gallofre Guinovart, en València 1968 comprovem que BOCAIRENT consta en els següents apartats: 121, 199, 307, 309, 268, 272, 276, 321, 374, 375, 449, 461, 462, i 1.400.

7 L'ACTA DE RETROVENTA I REDENCIO DE BOCAIRENT

De 1.416 podem trobar a l'Arxiu General del Regne l'Acta de Retroventa i Redenció de la Vila de BOCAIRENT feta davant del notari de València Joan Olcina per Jaume d'Artés, hereu de Pere D'Artés senyor de BOCAIRENT. Comença:

"Homenage prestad per la Vila de BOCAIRENT, el dilluns 21 de Setembre de 1.416..."

8 EL CABILDOS D'ALCOI

A l'Arxiu Municipal d'Alcoi i al Llibre dels Cabildos de 1.484 a 1.504, trobem en 1.489 el següent parraf:

"Fonch elet en missatger lo dit García Margarit Jurat, pera que anàs a la ciutat de València pera respondre al magniffich Mestre Racional, com la dita Vila d'Alcoi era prompte en seps ab les Viles de Ontinyent, Biar, BOCAIRENT i Sexona..."

9 DUES SENTENCIES DE FERRAN EL CATOLIC

Tenim a l'Arxiu Municipal una sentència donada per Ferran el Catòlic, el 19 de Març de 1.501 desde el Palau Reial de l'Alhambra i en la que es parla de poder nomenar BOCAIRENT Lloctinent de Justicia de Banyeres. Comença així:

"Sentencia donada per lo serenissim Rey D. Ferrando en la causa de compromes entre la Vila de BOCAIRENT y lo Lloch de Bañeres..."

Un altra de molt paregut contingut diu:

"Sentencia arbitral donada per lo serenissim Rey D. Ferrando a 30 de juny de 1.505 entre parts de la Universitat e homes de la Vila de BOCAIRENT e lo Lloch de Bañeres, sobre nomenar Lloctinent en Bañeres per la Vila de BOCAIRENT"

10 ELS DRETS DE FER FIRA I MERCAT

Es conserva el pergamí 102 de l'archiu Municipal que data en 1.548 es titola' "Trasumt de la crida de la Fira i Mercat de BOCAIRENT".

"Ara ojats tot hom generalment e a cascu particularment de qualsevol ley, grau, estat condició sien queces fan saber de part de Cesa. Rg. Mag. E per aquella de part de EXMO. duc don Ferrando de Aragó, Lloctinent i capità general en lo pren. Regene de València que com Salxa. Así seguint la voluntat del Serenisimo Princep. nre. Señor mogut i Justissimes Causes ab son Real privilegi dat en la prent. Ciutat de València a XXI dia del mes de març del prent. any. Meitament has donat plenissima facultat E licencia Als Justicia, Jurats,

bons homens E Universitat de la Vila de BOCAYRENT presents i esdevenidos perpetuament que de açi avant En dita Vila se puga tenir - E celebrar fira una vegada cascu any de primer dia del mes de setembre fins al quinzen dia del mateix mes E mercat Cascuna senmana lo dimats, volent que totes E qualsevol persones aixi homens com dones de qualsevol lley, grau, Estat E condició sien, que anira a la dita Fira o Mercat ab totes les coses E Mercaderies que assi portara sien lliures inunes...”

Aquest pergamí ve signat pel Duc de Calabria.

11 EL LLIBRE DE LES ELECCIONS DELS OFICIALS

L'Arxiu Municipal compta també amb el llibre titolat "Llibre de elections dels oficials de la Vila de BOCAYRENT començant en lo any 1561.

L'encapçalament diu:

"Liber electionum Officialum Ville BOCAYRENT et ejus termini, a Nativitate Milesimo quingenessimo sexagesimo primo, in quo quidem anno electionis Officialium dictae Ville per viae extraccionis, virtute regii privilegii, inchoate sunt".

Com es clar a aquest com als altres llibres que es nomenen, la paraula BOCAYRENT apareix repetida infinitat de vegades, encapçalant actes, finalitzant-les i per dintre dels documents que arrepleguen.

12 LLIBRE DE PROFESIONS DE LES MOJES AGUSTINES

Parlarem hara d'un llibre començat en 1556 i que conserva el Convent d'Agustines i al que malgrat estar escrit en castellà a l'hora de nomenar les ciutats es respeten el topònims i així parlant de les primeres professions trobem:

"Número 2 - Sor Agustina Calabucha, hija de Juan Calabucha de BOCAYRENT, tomó el hábito a 24 de agosto de 1556..."

"Número 4 - Sor Escolástica Navarra, hija de Gaspar Navarro de BOCAYRENT, tomó el hábito el 11 de Abril de 1559..."

13 LA "DEIXA" DELS FERRES

Documents de gran originalitat son tots els relacionats amb la "Deixa dels Ferres" i que es poden trobar també al Convent de les Agustines. Es tracta de l'administració de l'herencia de Mossen Miquel Ferre. Els primers documents, Testament, data de 1557 i els últims de 1940 en la que es va donar per finalitzada per ser molts els hereus i molt poques les rendes a repartir.

14 EL MAPA DE PTOLEMAEO

Existeix un mapa de 1.584, que es pot veure, per exemple, a la portada de la revista SAO de Maig de 1980 i al que es pot llegir: "VALENTIAE REGNI, olim Contestanorum si Ptolemaeo, Edetanoum si Plinio..."

Els topònims encontrats estan força encarits com es el cas de BOCAIRENT que consta com BECAYRENT, Alfafara com ALFAJO-RA i Ontinyent com HONTANENT.

15 LES CORTS DE CARLES I

Carles I, va reunir fins sis vegades les Corts de València, en 1528, 1537, 1542, 1547 i 1552.

El Sindic de BOCAIRENT que tenia veu en Corts apareix en totes elles i podem trobar les seves actuacions al llibre "Cortes del Reinado de Carlos I" (València 1972) editat per Ricardo García Cárcel.

Hi ha que veure les pàgines, 8, 15, 61, 63, 67, 117, 162, 163, 165, 170, 217, 218, 219 i 224.

16 LES CORTS DE FELIP II

Felip II, sols convocà als valencians a Corts en dues ocasions 1563 i 1585. A les Corts del 63 no apareix la presència de BOCAIRENT, però representat per Onofre Calatayud, Sindic de la Vila si estigué BOCAIRENT en les de 1585, on Calatayud demanà formar "Consell General ab huytanta homens i que lo fet e deliberat en lo dit Consell sia de tanta força i valor con si fos fet per toto lo poble".

També demanà més sou per al Justícia que tenia molta feina per ser "la dita vila de BOCAYRENT poblasió principal de mes de tres-centes cases y gent que tenen moltes bones possessions i heretats..."

Sobre aquestes Corts es pot consultar el llibre de Emilia Salvador Esteban, "Cortes Valencianas del Reinado de Felipe II", València 1973.

17 UN LLIBRE SOBRE EL SANTO CRISTO

També podem anotar l'existència per 1594 del llibre titolat: "Llibre de Censals de la Cas i Hermita del Monte Calvari de la Vila de BOCAYRENT. Any MDLXXXIII", aon es comproba la utilització continuada del nom BOCAYRENT.

18 PAPERS MOLT ANTICS SOBRE EL REC DEL COLLAO

De la mateixa época es el llibre que hi ha a l'Arxiu Municipal datat a 1598 i que parla de la organització i repartos del Rec del Collao.

19 UNA OPINIO SOBRE BOCAIRENT DURANT LES GERMANIES

Un autor del segle XVI, Francesc Oliver, parla de BOCAIRENT amb relació a la seva actitud durant la Gerra de les Germanies. Es pot trobar el poema a la "Biblioteca Valenciana" de Justo Pastor Fuster.

"BOCAYRENT té nom de fel
Mes no fel de amardad
Que fel de tanta lealtat
Es fel dolça com la mel,
Est nom li ha donat lo cel,
Puix que de la Germanía
No té raza ni sang cría
Ans té en llealtat lo non plus
Perqué li guanya a Bellús
Honra y vanderes un día".

20 LES CORTS DE FELIP III

Tornat a les Corts Valencianes com a font de documentació podem apuntar que Felip III en Gener de 1604 convocà Corts a València i seguint el llibre de Eugenio Ciscar Pallarés, "Las Cortes de Felipe III", Valencia 1973, encontrem a la pàgina 111 que el Síndic de BOCAIRENT fou elegit en la denominada "Junta dels Cincuenta Quatre" que va ésser creada per defensar el Regne de les acomeses per mar.

També es tractaren qüestions referents a la sal que era monopoli de la Corona i a la pàgina 89 del nomenat llibre podem llegir: "Que les viles de Alcoy, Biar, Penàguila i BOCAIRENT sien de la gabella de la sal de Alacant".

A banda apareix BOCAIRENT en dotze capítols de Cort que fotocopiats de l'article "Bocairente en las Cortes de la Casa de Austria" publicà D. Francisco Vañó Silvestre afegim a "l'anexe" i que també es podem trobar a les pàgines 146, 147 i 154, del llibre de E. Ciscar, nomenat abans.

21 LES CORTS DE FELIP IV

Felip IV reunex Corts en 1626. Pot servir de referència el llibre de Dámaso de Lario Ramírez (València 1973).

Apareix com Síndic de BOCAIRENT, Lloréns Jaquero que fou elegit en la Junta dita aquesta vegada del "Vint i Quatre", com comprovar-se pot a la pàgina 82 del citat llibre.

22 UN RECURS D'ALFAFARA CONTRA BOCAIRENT

Existeix un document a l'Arxiu Municipal que encapçalat per la llegenda "NUME 43 IESUCRISTI" parla, en llatí d' un recurs d'Alfafara i el Síndic de BOCAIRENT.

23 - Documentació aclaridora de la forma de parlar i escriure durant tants anys son els papers que sobre el pintor Joan de Joanes nomena el Baró d'Alcalalí en la seva obra escrita en 1897, "Diccionario Biográfico de Artistas Valencianos".

Son interessants tant el Contracte per fer el Retaule de la Parròquia, com el Testament, la Publicació d'aquest, l'Acta de Diposit en Bocairent i la constatació final al "Llibre del Racional", 1585 folio 308 de l'església de la Sta. Creu de València.

Tot aquest material es troba a l'opuscle que edità la Junta de Festes de BOCAIRENT en 1979 dedicat al Centenari de Joan de Joanes.

24 NORMATIVA PER FER ELECCIONS A BOCAIRENT

Altre document important hi és a l' Arxiu Municipal i es titola "CAPITOL Y... (deu estar borrat el reste) i a continuació segueix: Forma de guardar i elegir al principi de les estraccions dels lusticia, lurats i Almutafat de la Vila de BOCAIRENT.

25 LES DELIBERACIONS DEL CLERO DE BOCAIRENT

A l'Arxiu Parroquial es troba el llibre titolat "Capítols e Deliberacions del Clero de BOCAIRENT desde 1609 a 1794. En ell hi han escrits en Valencià i per tant apareix BOCAIRENT fins 1778 es dir setanta anys després de publicar el Decret de Nova Planta.

26 EL LLIBRE D'ADMINISTRACIO DE DOBLES

Altre llibre de l'Arxiu Municipal es el de "Administració de Dobles i Aniversaris de la Catedral de València "al que es pot trobar dades sobre l'actuació de BOCAIRENT a les Corts de Monzó, actes de les reunions dels oficials de la vila i moltes altres notícies.

27 LA COFRADIA DE LA MINERVA

L'Arxiu Parroquial conserva un llibre, "Llibre manual dels confreres i confrances del preciós cos i sanch de nostre Senyor Déu Ihesu-crist, dita supra Minerva, instituida en la Església Major de la Vila de BOCAYRENT, comensant a vint de setembre, any MDLXXVIII".

28 L'ALMONIA DE "ANTONI MERY".

També de l'Arxiu Municipal és el "Llibre de l' Almonia dexada per Antoni Mery. q. vehí de la Vila de BOCAYRENT, començant en II nohembre del any MDCXXIII".

29 LLIBRE DE DERECHO DE FABRICA

Començat a l'any 1670 i de l'Arxiu Parroquial podem nomenar el llibre "Derecho de Fábrica de un sueldo por libra instituido por el Ilmo. y Rmo. Sr. D. Joseph Barberá en la Iglesia Parroquial de VOCAYRENT..." Aquest es l'únic cas que apareix BOCAIRENT escrit amb "v" i es pot deduir que es deu a un error esporàdic de l'escrivà.

30 EL LLIBRE DE L'ESPITAL

Datat per 1683 i finalitzant el 1702 està a l'Arxiu Municipal un llibre que com a tota portada fica "Espital".

31 EL LLIBRE DE LA CLAVERIA

Una mica anterior i tot en València està a l'Arxiu Municipal el llibre titolat "Llibre de la Claveria de la Vila de BOCAYRENT del any MDCXXXIII finint a St. Joan MDCXXXIII, essent clavari Francés Molina de Andreu, tenint de salari tan solament trenta sis lliures."

32 LLIBRE SOBRE EL REC DE L'ORTA

De 1652 es altre llibre sobre un Rec, que hi es a l'Arxiu Municipal i es titola, "Llibre Capatré i Cabreu del aygua del Rech del Orta".

33 LES TORRES DE MOSSEN JAIME FEBRER

En 1632 un tal Onofre Izquierdo s'atribuí la paternitat de les Trobes de Mossen Jaume Febrer, tan importants dintre de l'heraldica Valenciana i Catalano - Aragonesa. L'Edició que en 1967 es va fer a València desmenteix eixa possibilitat.

Ara be, Sanchis Guarnier a "La Llengua dels Valencians" en la Pàgina 166 diu que les "trobes", "fingueixen datar del segle XIII però foren compostes en realitat durant la segona meitat del segle XVII".

En tot cas, sense entrar en aquesta polèmica el que ens interessa es comprovar que en tres de les trobes s'anomena BOCAYRENT.

TROBA 163

"Lo grifo de or, sóbre camp de blau,
E arnea daurada, es divisa antiga
de Ramón de Cifre, e segons se trau
Per aquella historia, que escrigué fra Arnau,
Monje de Troveras, trobàs sens fatiga;
De Jofré el Vellós, comte de Barcelona,
Ve per descendencia, e per so parent
Es de vos, Senyor, com lo Rey ho abona,
Tenintlo per tal, e del se aficiona,
Fentlo capità pera BOCAYRENT,
Per haver ubert lo port de Agullent"

TROBA 302

"De na Sancha Marco, que el Vall del Forcall
Defensa ab valor, per guardar la terra,
Los fills e marit, fentse general
De totes les dones, e en un carrascal
Matà cinch mil moros, a qui los caps serra,
Restantse ab lo cap del moro Adalid,
Posantlo per armes: de esta es decendent
En Jacques de Marco, soldat expedit
En coses de guerra, e en tot molt ardit;
Puix sobre Biar guanyà a BOCAYRENT
Dins de un vel lo cap porta sobre argent"

TROBA 369

"En Guillem de Olives pinta una olivera
Sobre camp de argent en lo seu scut,
E lo agnom demostra de aquesta manera.
Vingué de Tortosa e baix sa bandera
Cinquanta soldats, a qui ha mantengut
A sa propia costa, el temps que durà
En València el siti: pasà a BOCAYRENT
A Alcoy e a Biar: feulo capità
De cavalls lo rey: après li donà
Per sos molts servicis, e dels de la gent,
En Alcoy hacienda, e en feudo a Agullent."

34 EL LLIBRE DE SUBASTES

Existeix a l'Arxiu Municipal un llibre que si bé te l'encapçalament en castellà, cosa normal perquè acaba en 1759, té moltes actes en València, puix comença en 1704 i durant alguns anys nomena de forma continuada BOCAYRENT. El títol diu: "Libro de Subastas de Propios y Arvitrios de diferentes años, 1704 hasta 1759:..

35 UN LLIBRE SOBRE UN PAGAMENT

Altres llibres de l'Arxiu Municipal de la mateixa època i que està escrit en València fins 1718 es titola: "Justificació de aques 883968 pagadors en Juny y Decembre per preu 883... (ilegible) carregats per la Vila de BOCAYRENT".

36 EL HISTORIADOR VICIANA I BOCAIRENT

El Historiador Viciana nomenat a l'obra "Bocairente, Geografía e Historia", página 276 del manuscrit de José Navarro Cabanes, diu al parlar de les Germanies:

"Los vecinos de BOCAIRENT merecen muchas alabanzas por su fidelidad...."

"Y después los caballeros y todos los que tenían voz del Rey tuvieron en BOCAIRENT la guardia y retraimiento y el paso y camino seguro para entrar y salir contra los desleales..."

"Otro sí: el mismo Emperador, con privilegio dado a 21 de Marzo de 1548, queriendo gratificar a la Villa de BOCAIRENT por su fidelidad, les otorgó día de mercado los martes y feria todos los años en el mes de septiembre".

37 CAVANILLES I BOCAIRENT

El conegut botànic Antoni Joseph Cavanilles publicà en 1797 la seva obra "Observaciones sobre la Historia Natura, Geografía, Agricultura, Población y Frutos del Reyno de Valencia" i en ella troben la següent resenya:

BOCAIRENT:

Observada la población desde sus inmediaciones orientales, presenta una hermosa vista, que he procurado representar en la estampa adjunta.

Véanse al norte de ella varias lomas y cerros, que parecen como escalones para subir al monte e Iglesia del Santísimo Cristo queda al sur el Convento de San Bernardino, sobre una loma cultivada, seguida de cerros unidos a las faldas de Mariola.

Entre estos dos grupos se levanta otros edificios, que al parecer sobrepuestos en diferentes ordenes y direcciones, siguen desde la misma raíz del cerro hasta la punta, donde sobresale la torre de la iglesia parroquial.

Aumenta lo pintoresco a la vista del verdor de los árboles que se descubren entre los edificios meridionales; las cuevas excavadas en las pendientes del cerro hacia el barranco, llamadas el Colomer; y el alto puente sobre el barranco de la Fos, por donde sigue el camino que conduce a la villa, cuyas calles son generalmente cuestas rápidas e incómodas, algunas parecidas a escaleras.

Debe contarse BOCAIRENT entre las principales villas de segundo orden si solo se mira el número de vecinos, que sin duda pasan de 1.300 pero si se considera su industria agraria y sus fabricas, merece ser la segunda del reyno."

38 C. SARTHOU I CARRERES

A principi de segle s'edità la "Geografia generl. del Reino de València: de C. Sarthou i Carreres. Els quatre toms estan a l'Arxiu Municipal. Precisament al tomo II i página 596 i següents parla de "Bocairente o BOCAIRENT", fent un estudi interesant del poble els seus carrers i la seva història que acompanya a mes a mes amb fotos.

39 EL NOMENCLATOR GEOGRAFIC

En 1970 s'edità a València el "Nomenclator Geogràfic del País Valencià". Aquest opuscle proposa una divisió del País Valencià en Regions i Comarques.

En un dels seus parrafs d'introducció podem llegir:

"Consideració a part mereix el tema de la nomenclatura. Fonamentalment, s'han conservat els topònims consagrats per la història i pels tractes quotidians de la gent".

Car bé dintre de la Vall d'Albaida es nomena diverses vegades BOCAIRENT.

40 LA GEOGRAFIA DE LES TERRES VALENCIANES

A la "GEOGRAFIA DE LES TERRES VALENCIANES" de A. López Gómez, editada recentment a València, aquest professor basant-se en motius estrictament geogràfics ens parla de que a banda de la Vall d'Albaida es troba la Valleta d'Agres, també coneguda com Vall de BOCAIRENT i que estaria formada per Agres, Alfafara, BOCAIRENT, Banyeres i Beneixama.

41 EL DICCIONARI ALCOVER - MOLL

Al "Diccionari, Català, Valencià, Balear" d'Alcover, Moll i S. Guarnier, obra considerada com un dels estudis més compels sobre una llengua romànica, hi trobem la veu BOCAIRENT com a topònim 'un poble de la Província de València situat a la subcomarca d'Ontinyent.

42 LES GRANS ENCICLOPEDIES

Troben també el topònim BOCAIRENT a obres de la importància de la "Enciclopedia de la Región Valenciana" o "La Gran Enciclopedia Catalana". Les dues editades fa pocs anys.

43 L'OPUSCLE "TOPONIMIA" DEL CONSELL

El Consell del País Valencià, edità en 1978 un opuscle titolat "TOPONIMIA", i en ells es fea una invitació als pobles a fi de recobrar els seus noms tradicionals de forma oficial, con una manera de retrovament amb la història i la cultura del poble valencià.

En ell podem trobar que al nom castellanitzat BOCAIRENTE, li correspon el nom valencià BOCAIRENT.